

השפעת פעולות הייעור על שינוי הנוף בהרי ירושלים מ-1917 עד ימינו.

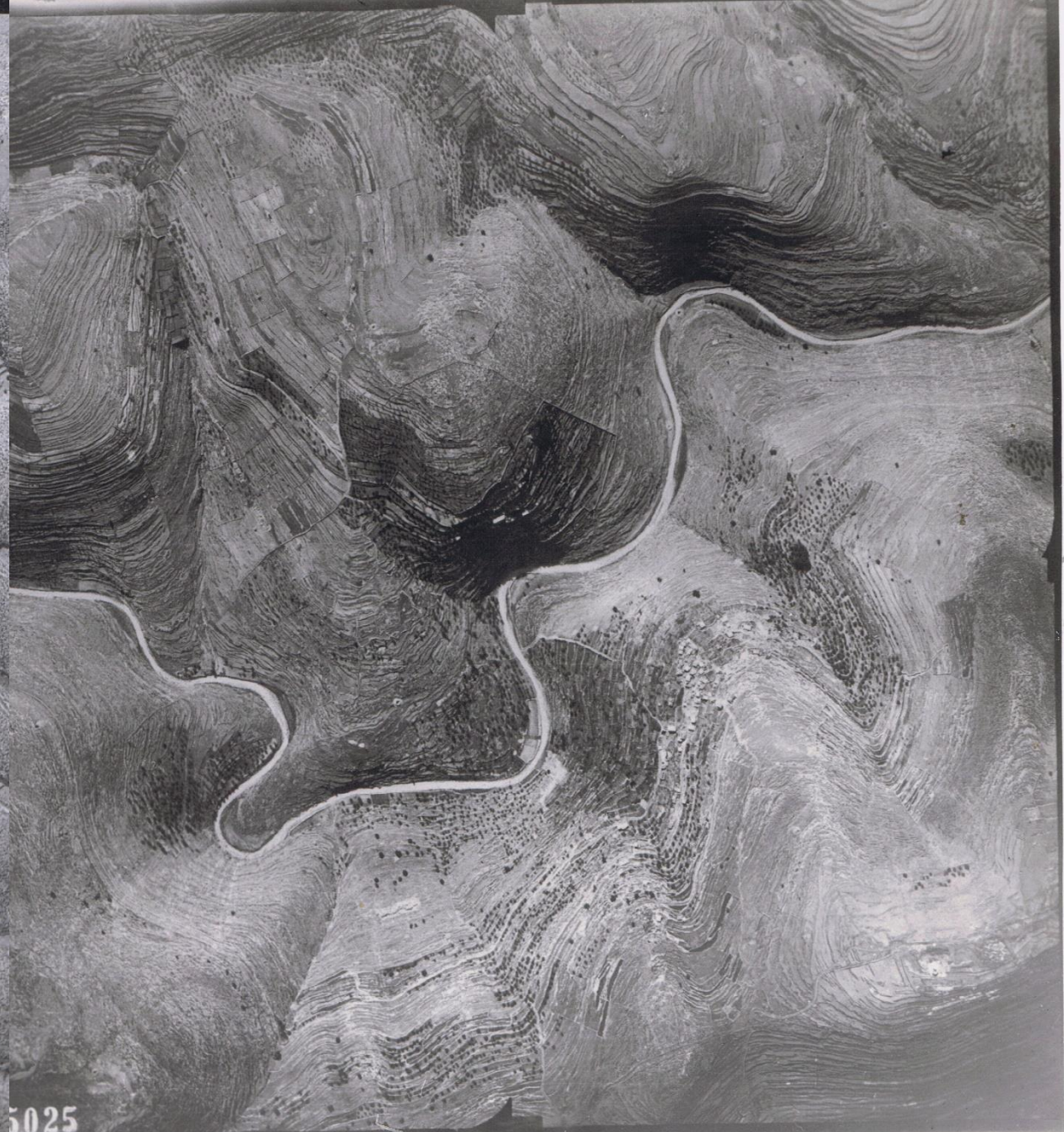
אוסף יואל אמיר

"לקחנו את הרכבת מרמלה במקום מיפו.... במהרה הרכבת החלה מזגזגת בהרי יהודה דרך גיאיות עמוקים וסלעיים. הכל נראה עגום, שומם, צרוב בשמש. רכסי הרים גבוהים והרבה פסגות.... על חלק מההרים נראים עצי זית נטועים על טרסות בנויות בסלע. עדרי עזים וצאן נראים בנוף השומם.... כאשר אנחנו מתקרבים נראה שהם מלחים שיחים קטנים וצמחיה שנותרה מהחורף. התמונה כולה דוחה ואינה משתפרת אלא כשמתקרבים לאזור מיושב...."

Bell Archie "The spell of the Holy Land" 1915

דפנה לנגוט

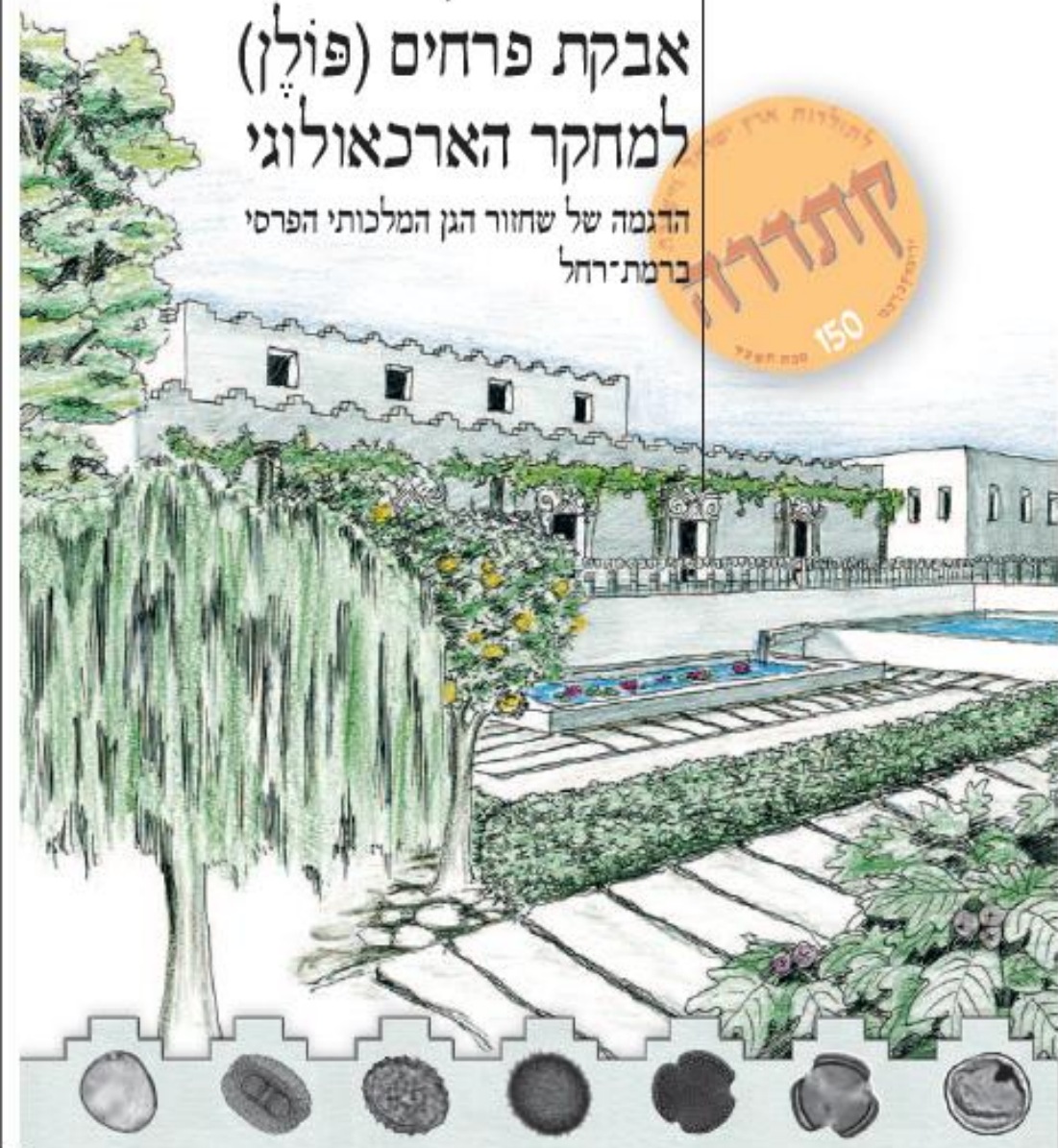
תרומת חקר גרגרי
אבקת פרחים (פולן)
למחקר הארכאולוגי
ההגמה של שחזור הגן המלכותי הפרסי
ברמת-רחל

עדויות אפשריות לקיומו של יער / חורש בא"י בתקפות קדומות

"ויאמר גד הנביא אל-דוד, לא תשב במצודה--לך ובאת-
לך, ארץ יהודה; וילך דוד, ויבא יער חרת." (שמואל א',
כ"ב, ה')

"ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה
ובראת לך שם בארץ הפרזי והרפאים
כי אץ לך הר אפרים....כי הר יהיה לך
כי יער הוא ובראתו והיה לך תצאתיו.
(יהושע, י"ז, ט"ו-י"ח)

התפתחות חורש טבעי ב-70 שנות קיום המדינה, כעדות אפשרית לקיומם של חורש ויער מפותחים בעבר.

גורמים לחיסול היער במשך הדורות

כבשן בעצם בעירתו על סף המאה העשרים. שים לב לאשח
הנשאת על ראשה חבילה של סירה קוצנית (דלק לכבשן)

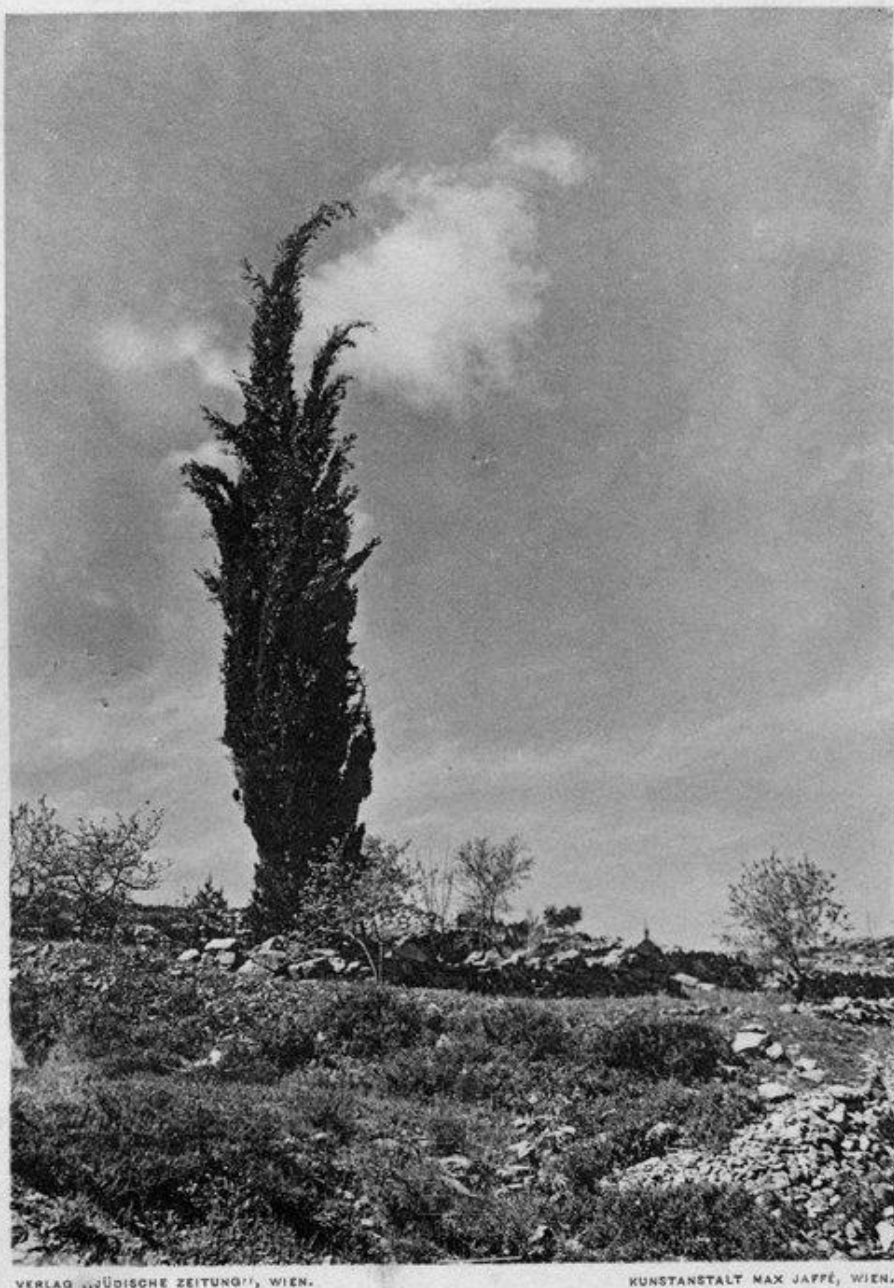
348

החלטת הקונגרס הציוני הששי ב-1908 – קטע מנאמו של הרצל

"נטיעת יערות עם דרשה ממון רב אבל לבריאות הציבור אין חסים על ממון. אין דבר יקר בעד יערות העם. הריבית משתלמת בדורות הבאים".
בספרו אלטנוילנד הציע הרצל הקמת קרן תרומות עצים, כמכשיר לייעור: "הכסף נאסף בתחילה על-ידי "חברת הנטיעות" שאספה ממון בכל העולם, כאשר היה עוד העם היהודי נפוץ".

VERLAG „JÜDISCHE ZEITUNG“, WIEN.

KUNSTANSTALT MAX JAPPÉ, WIEN.

DIE HERZLZYPRESSE BEI MOZZAH.

מתחילת המאה העשרים, 2 תנועות משקיעות בשינוי הנוף בא"י

התנועה הלאומית הציונית והתנועה האימפריאליסטית - קולוניאליסטית הבריטית

לתנועה הציונית יחס אמביוולנטי לטבע.
בכול מקרה קיים רצון גדול להשפיע
עליו. אם באמצעות נטיעת יערות ואם
באמצעות בנייה מסיבית כמאמר שיר
הבוקר של נתן אלתרמן:

ממורדות הלבנון עד ים המלח
נעבור אותך במחרשות,
אנו עוד ניטע לך ונבנה לך,
אנו ניפה אותך מאד.

נלבישך שלמת בטון ומלט
ונפרוש לך מרבדי גנים,
על אדמת שדותיך הנגאלת
הדגן ירנין פעמונים.

"רצוצה מן המלחמה היתה הארץ כאשר שטפו ועברו בה צבאות
המצביא אלנבי.... היערות המעטים נכרתו... ראשי ההרים
ומדרונותיהם מוכשרים מאוד לנטיעת עצים ועם זאת אין יערות..."
כך נפתח דיווחו הראשון, של הנציב העליון הראשון הרברט
סמואל, מארץ ישראל ב-1920.

מטרות הייעור הבריטי (ע"פ עמיהוד גור):

1. לשמור על מאגרי מים, למנוע סחף וליצור צל והגנה לשדות ולגנים הסמוכים.
2. לעכב התפשטות חולות נודדים.
3. לגרום לשימוש אקונומי של אדמה לא חקלאית, על ידי יצירת עץ הסקה ושאר מוצרי יער.

ולכך יש להוסיף: ייעור בטחוני של דרכים ומחנות צבא, בעיקר באמצעות
עץ האקליפטוס.

קק"ל קרית ענבים

ס"ה	מטותלת תלפיות	מטותלת רחל ינאית	
62.570	53.970	8.600	איקליסטיים
38.390	33.490	4.900	קנארינה
12.110	5.760	6.350	אורן ירושלים
8.360	3.160	5.200	ברושים
8.649	4.080	4.569	פלסלים
130.079	100.460	29.619	ס"ה

המחיר של כל עץ הוא 100 ש"ח

מפת אזור קרית ענבים מתוך מפת
באב אל ואד 1:20,000 מנדטורית מ-
1944, מתוך אוסף המפות
האינטרנטי של הספרייה הלאומית.

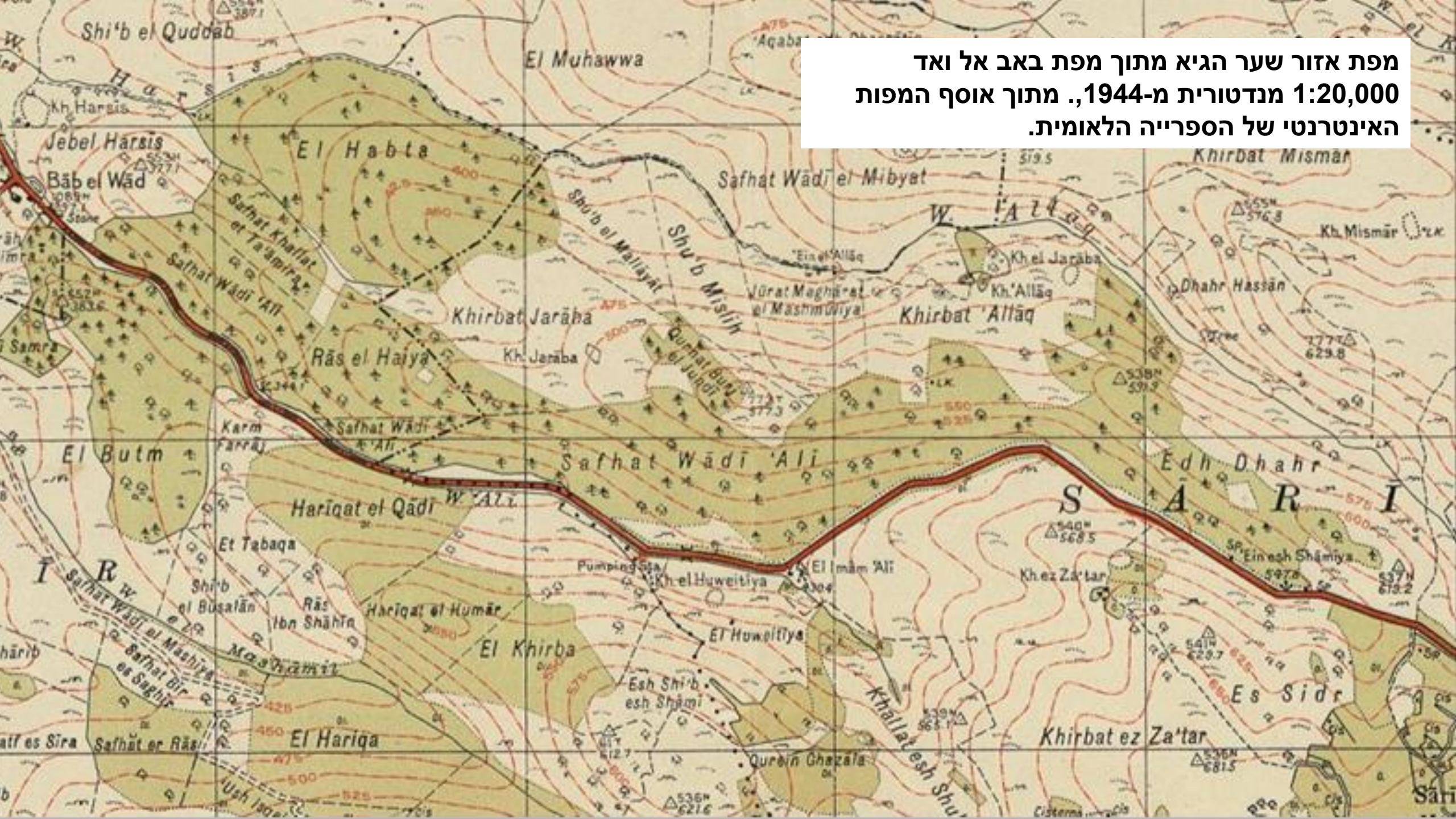
יוסף ויץ

"נפתחת תקופה חדשה על ידי אדם חדש
שיעמוד לצידו של הטבע ואם לא בשמירת
הקיים שאינו בשלטונו, הרי בנטיעה וזריעה
ליצור יער בארץ הקדושה..."

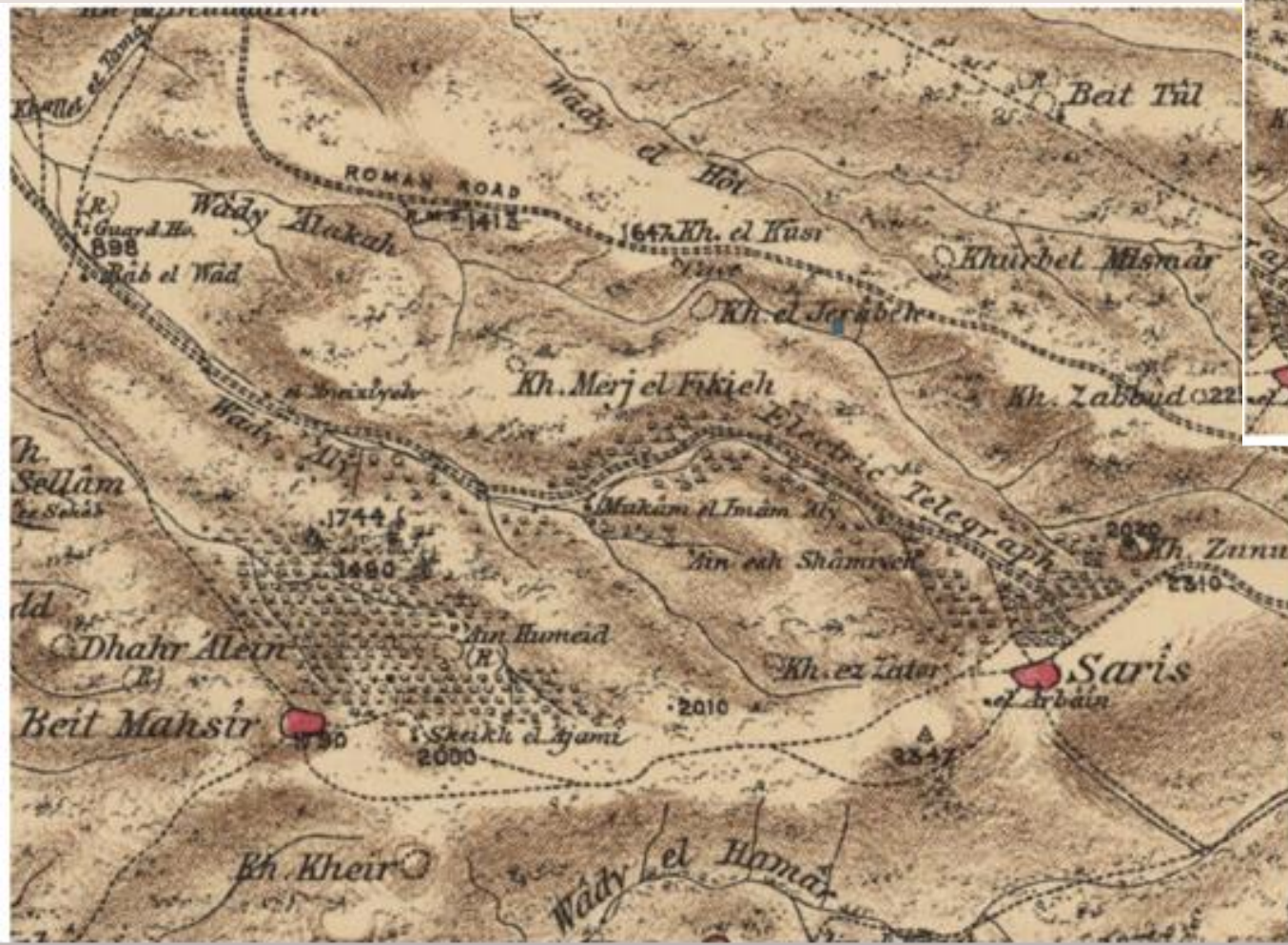
"למראה הרכב זה יתמה הקורא מה ראו מתכנני היעור אז להמעיט באורן כדי 11% בערך
ולהרבות באיקליפטוסים, ובקזוארינה ומה החשיבות בנטיעת פלפלים בכלל? התשובה היא
פשוטה. בימים ההם עוד לא הכירו בסגולותיו של האורן ליעור הרים ואף לא הייתה בקיאות
בריבוי".

"תפקידינו ליצור יער מטיל עלינו את החובה במישרין, לנטוע כדי להשיג עץ במהירות
האפשרית, אף כי יודעים אנו שאולי הדורות הבאים אשר יזכו להתהלך בצל היערות ליהנות
בהם, לא יבינו אותנו ואולי יאשימו, שהזנחנו את חיי העתיד הרחוק ועסקנו בחיי שעה ולא
עמדה לנו הסבלנות לטפל בעץ האלון שערכו עולה על עץ האורן. יתכן, אבל כיום אנו מכירים
וחשים בצורך למהר ולהקים יער, או יערות מסביבנו ולשם כך אין האלון מסייע בידינו".

מפת אזור שער הגיא מתוך מפת באב אל ואד
1:20,000 מנדטורית מ-1944, מתוך אוסף המפות
האינטרנטי של הספרייה הלאומית.

מפת ה - PEF מ-1880
מימין - אזור אבו גוש וקטנה
למטה - שער הגיא בין סריס לבאב אל ואד.

הנטיעות ביער שער הגיא בעונת 1927/28 (לפי מינים)

המין	השטח (בדונם)	הכמות	גיל השתילים
אורן ירושלים	450	95,097	12 חודשים
אורן לריציו	0.5	28	12 חודשים
ברוש מצוי	220	47,985	8 חודשים
שיטה כחלחלה	100	20,000	6 חודשים
שיטה רבת פרחים	0.5	100	6 חודשים
קזוארינה	7	1,400	12 חודשים
אקליפטוס	5	1,000	6 חודשים
רוביניה בת שיטה	20	3,000	12 חודשים
פלפלון בכות	0.5	400	6 חודשים

מחלקת
הייעור
של
המנדט
הבריטי

שער הגיא וסביבתו לפני הנטיעות

יער שער הגיא בתקופת השלטון הבריטי

**אחרי
1948**

**"עשרה הגדול והראשי של האדמה זהו עפרה הפורה...
עפר פורה זה הרוס וחרב ברובם הגדול של שטחי ארצנו,
ותקנתו בדרך אחת: בנטיעת עצים. לא באלפים
ובמיליונים- אלא בעשרות ובמאות מיליוני עצים".**

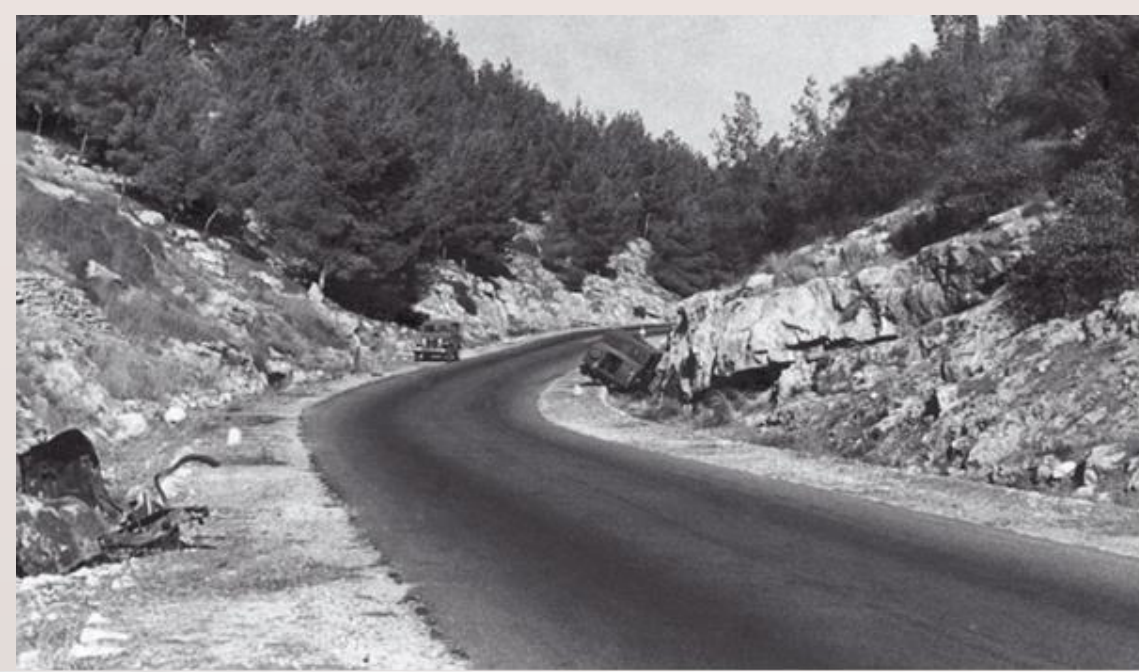
**"נטיעה רבתי... תחזיר לארצנו כוח פריונה...תמנע
סחיפת האדמה וחשיפת ההרים, תעצור תנודת חולות
הים, תגדיל הלחות ומתינותו של אקלים ארצנו ותסייע
לספיגת הגשמים בתוך האדמה...תקל על הפצת
האוכלוסין בכל חלקי הארץ לפי שיקולי בטחון ודרכי**

**התיישבות ותמנע התרכזות מופרזת בכמה כרכים.... נשיב להרינו הדרם
וגאונם מימי קדם, לאדמתנו פריונה, ונעשיר את הדורות הבאים באחד
החומרים הגולמיים החיוניים והיקרים ביותר –עצים....**

**עלינו לנטוע 100,000 רבבות עצים על שטח של 5 מליון דונם, רבע
משטח המדינה עלינו לעטוף בעצים כל הרי הארץ ומדרוניהם, כל
הגבעות ואדמות הטרשים שלא יצלחו לעיבוד חקלאי...עלינו להגיע במשך
הזמן לנטיעות של חצי מליון דונם לשנה"**

בן גוריון בפתיחת המושב השני של הכנסת הראשונה

נטיעות יערות קק"ל ברחבי פרוזדור ירושלים כאמצעי להעסקת עולים חדשים

"הם עובדים בלתי מאומנים לא רק בעבודות יעור, כי אם בעבודה בכלל. ביניהם אחוז ניכר – לפעמים עד 20% - אנשים זקנים, חלשים ותשושים שעבודה גופנית כזאת היא למעלה מכוחותיהם. הספק העבודה נמצא איפה למטה מהנורמה הבינונית שהיתה מקובלת אצל הקרן הקימת בתקופה הקודמת כשהעבודה בוצעה בידי המתישבים הצעירים שקיבלו את הכשרתם החקלאית במושבות ובקיבוצים". ("יערן ותיק" בטאון היערן 1952)

"אם אתה שואל אותי מגיע להם אות גבורה. בישוב כל הזמן התבדחו על חשבונם של העולים בקק"ל שלא עבדו, מדהים איך היערות היום משגשגים מהבטלה שלהם. היו מקרים של עובדים שלא היו מרוצים מהשכר הצנוע ביותר והעבודה הקשה וחלק אפילו שבתו. אבל רובם פשוט עבדו קשה."
(חיים בלאס מנהל חבל מרכז בראיון)

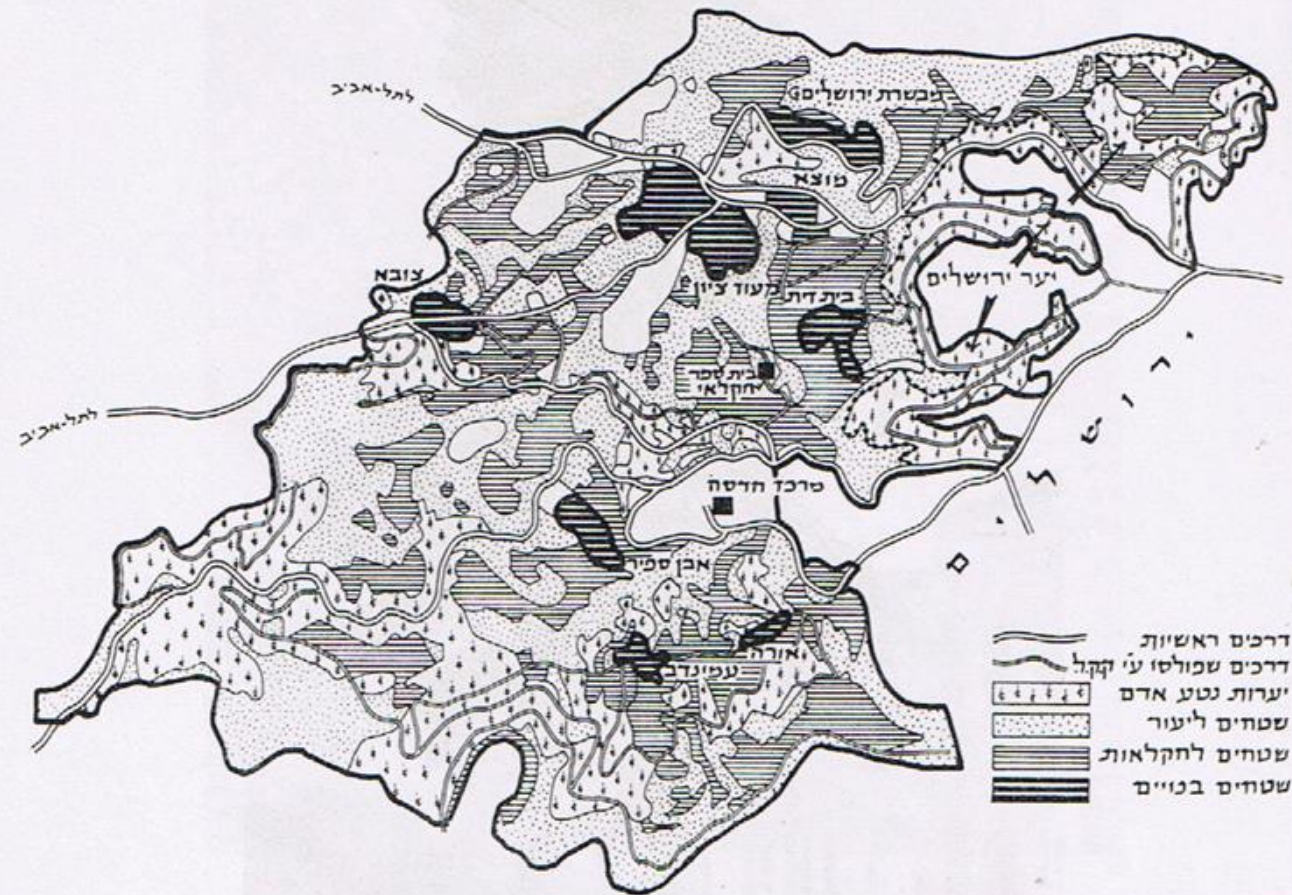
"חורף תשי"ט קר וסוער היה, אינני יודע אם באמת היה אותו חורף כל-כך קר, אולי רק לי. ילד קטן הייתי, תלמיד כיתה ב' בתלמוד תורה בית-וגן. כמה חודשים קודם לכן עלינו ממצרים לשיכון עולים בבית-מזמיל, ליד המעברה של האסבסטונים. לא היינו מורגלים לקור הירושלמי. יום יום הייתי משכים וממתין בתחנה ליד הקיוסק של קדוש לאוטובוס מספר 18. בחיקי היתה שקית-בד ובה משנה, ספר חשבון וכמה חצאי מחברות. והאוטובוס, או הגיע או לא הגיע. אם הגיע היה עמוס ודחוק, או עצר או לא עצר. התחנה היתה מלאה. פועלים קשי יום עמדו בפנים יגעות, מבוססים בשלוליות בתחנה המוצפת, מתחננים לנהג בתנועות ידיים ובצעקות שיעצור כדי שלא יאחרו לעבודה. סוף-סוף זכו לכמה ימי עבודה בקרן הקיימת. מייערים את הר הרצל.
(חיים סבתו – בואי הרוח)

חגורת ירק סביב ירושלים

צעד ראשון, אולי לא מודע בתחילתו, ביצירת יערות
כאמצעי הגנה על שטחים פתוחים וכאתרי הפנאי
והנופש העיקריים בשטחים הפתוחים

ירושלים ועיבורה

יער פוליטי?

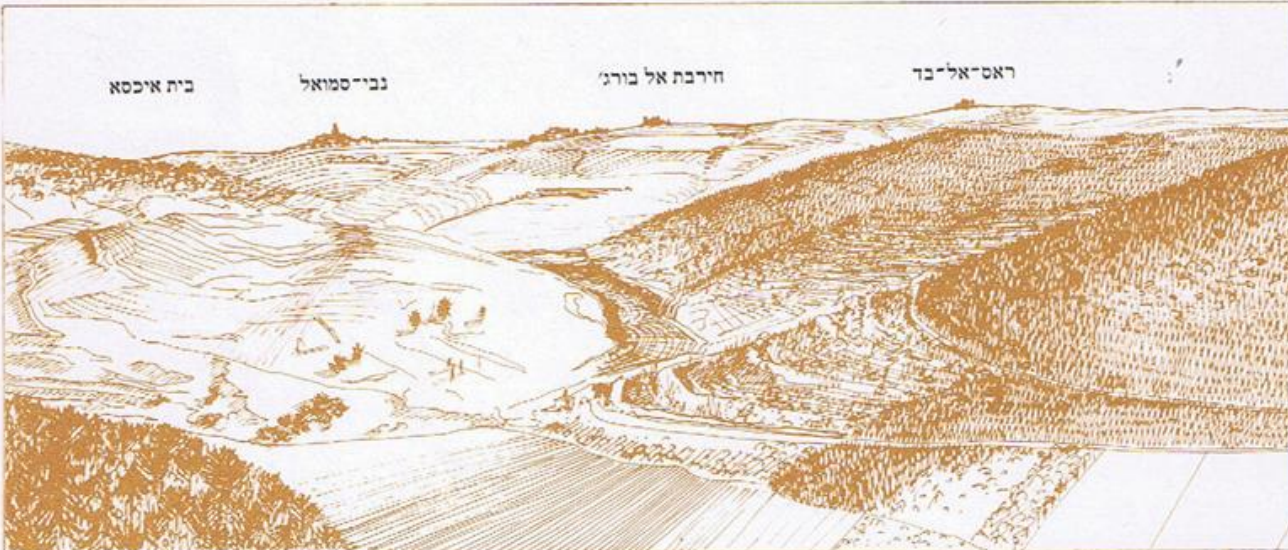

צילום: יח' אווירית

**נזקים מצטברים ליער
מחלות, מזיקים, שלג,
שריפות ועוד**

יעור נכון

תפיסות תכנוניות וניהוליות חדשות ליערות ולשטחים הפתוחים

יעור לא נכון

תכנית מתאר ארצית ליער ולייעור

תח"א 22

מסמך מדיניות

חומי קפלן

תורת ניהול היער בישראל

מדיניות והנחיות לתכנון ולממשק היער

כותבים (על-פי סדר הא"ב)

ד"ר יגיל אסס

ד"ר דוד ברנז

ישראל טאובר

פרופ' אבי פרבולוצקי

חנוך צורף

Israel Journal of Plant Sciences Vol. 57 2009 pp. 35–48
DOI: 10.1560/IJPS.57.1-2.35

This paper has been contributed in honor of Azaria Alon on the occasion of his 90th birthday.

Forest management in Israel—The ecological alternative

Avi PEREVOLOTSKY^{a,*} AND EFRAT SHEFFER^b

^aDepartment of Agronomy and Natural Resources, Agricultural Research Organization, The Volcani Center, P.O. Box 6, Bet Dagan 50250, Israel

^bRobert H. Smith Institute of Plant Sciences and Genetics in Agriculture, Faculty of Agricultural, Food and Environmental Quality Sciences, The Hebrew University of Jerusalem, P.O. Box 12, Rehovot 76100, Israel

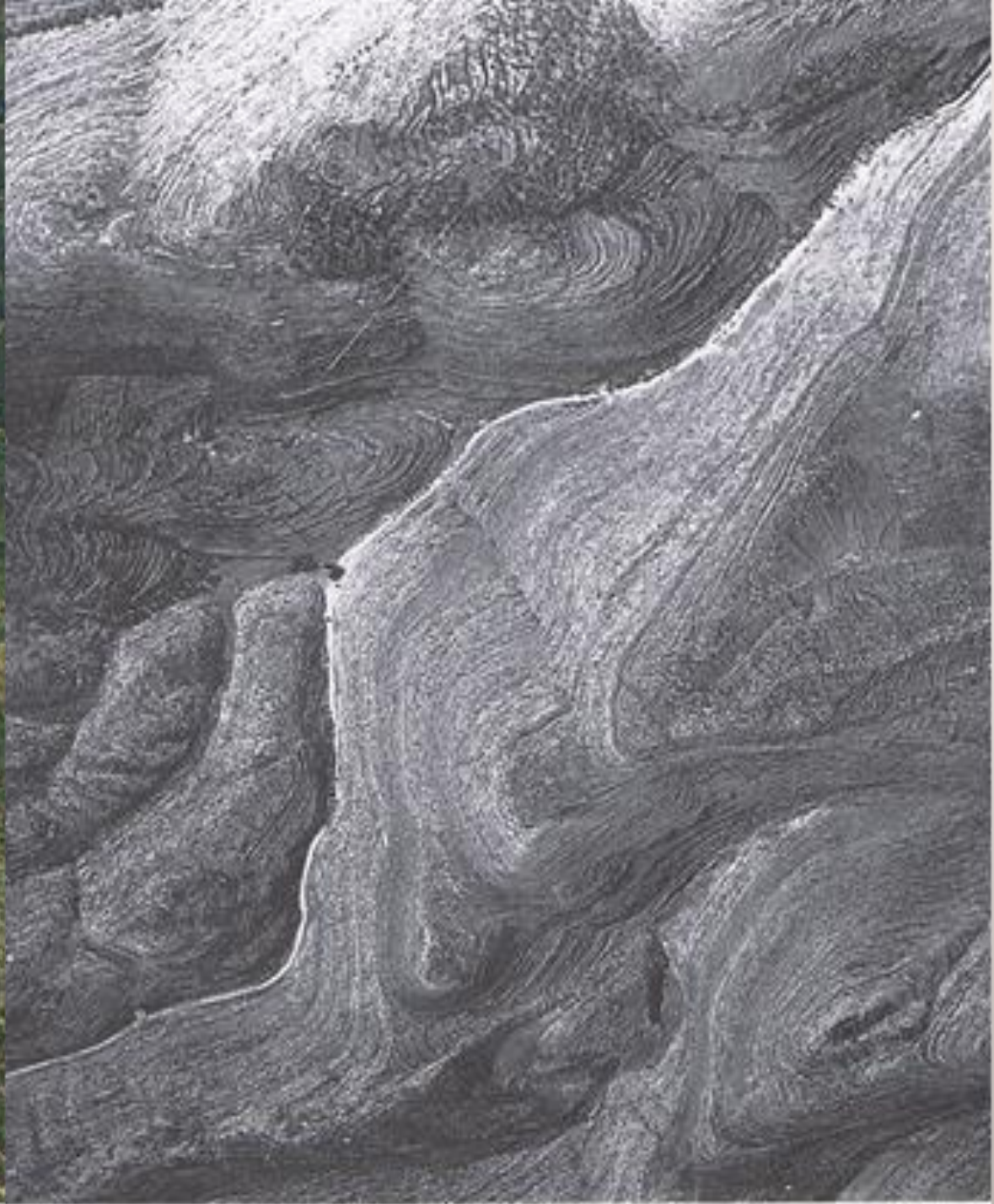
(Received 2 November 2008; accepted in revised form 19 March 2009)

פתחת שער
הגיא

שער הגיא
אימאם עלי

האתגרים לעתיד

- כיצד מתחזקים את עשרות אלפי הדונמים של היערות שניטעו, כולל תשתיות ההנצחה והנופש שבהם?
- איך מתמודדים עם קטסטרופות בדמות מחלות, מזיקים, שריפות ונזקי שלג אדירים, שמקורם בנטיעה ההומוגנית של אורן ירושלים?
- איך מתמודדים עם לחצי הפיתוח האדירים של מדינת ישראל ובעיקר העיר ירושלים, על חשבון היערות?
- איך הופכים את היער, שנועד להיות מקור לעץ תעשייתי, למקום הנופש והבילוי של רוב תושבי מדינת ישראל המתגוררים בשני המטרופולינים הגדולים בארץ?
- כיצד הופכים את הביקורת המקצועית והציבורית על מונוטוניות היער ונזקיו האקולוגיים האפשריים ליער מעורב בר קיימא תוך התבססות על היער הקיים, אך בשיטות שונות מאלה שאפיינו את נטיעתו?